

MARKOSZ PARTIZÁNJAINÁL

Irtta: Davisco Oszkár

*Részletek a szövetségi kormány által
kitüntetett könyvből.*

Utunk lefelé ereszkedett a sziklák között utatvájó kis patakra, azután a ritkás, senyvedt erdőcske mellett felkapaszkodott a fennsík szélére. A fennsík tölcészerűen tárult ki előttünk, belenyulva a végtelenségbe; sötét, friss fű nőtte be és kisebb szétszórt nyáicsoportok letelesttek rajta. A juhok lassan mozogtak a fűben és ahogy lábuk elvesszett a mély fűben, úgy tűnt, mintha nem is juhok, hanem valamiféle lankadt-vitorlák, amelyek mint hullámfodrokon siklottak előre a fűvön. Ez a kép persze csak felvillant, hogy nyomban szerteoszoljék, mert értelmetlen. Bizonyára csak a fáradtságon keresztül látszott így.

De senki sem is lovagolhatott lépésben. Elaludt volna a nyeregben és nyomban leesik. Muratovval meg is történt, de hát különben sem jó lovas.

Meghajtottuk a lovakat és végigvagtattunk a fennsík keskeny ösvényén, magunk mögött hagytuk az előőröket, akik kézzel, puskával integettek utánunk, de az éneket ekkor sem hagyták abba. Néhány kilométer után lelassítottunk, addigra fellelegedtünk és kivertük az álmot a szemünkéből. A vérkeringés ismét elevenebbé vált, szemhéjunk nem tüzelt, a bágyasztó, nyomasztó fáradtság terhe enyhült és végre magamba szívhattam ennek a tágas, köröskörül ligetekkel szegélyezett fennsíknek a szépségét. A gomolygó, bolyhos felhők elolvadtak, nyomtalanul eltűntek, az ég mély keltsége mind tágabbra tárult és újból felöltött a gondolat, hogy lehetetlen, hogy az emberek háborúznak, mert nincs a világban olyan ellentét az emberek között, amit nem lehetne emberségesen rendezni. Csak meg kell fogni a kezüket, elvezetni őket erre a távoli, csendes fennsíkra és csendes szóval megkérdezni: »Nahát, mi van?«

És senki közülök nem tudna semmi rosszat mondani, még ha még oly konok is, mert elveszettnek, semminek érezné magát ahhoz a végtelenséghez képest, ami ott kezdődik, láthatatlanul, túl a szegélyezett ligeteken. De amint kijutottunk a fennsíkről, ez alól az üvegfüra alól, s megint lefelé ereszkedtünk a köves, meredek mélységbe, a mederbe, amit a régmúlt gleccser-korszak földet tépő óriás bulldozserjei vájtak a sziklák közé, egy gépfegyver rövid, rekedtes katorgását hallottunk fentről, a levegőből. Mindjárt fel is fedeztük a repülőgépet, amint tőlünk nyugatra, a hegygerincek felett keringett.

Ez a rövid, távoli gépfegyverkattogás visszahozott bennünket a valóság világába, amelyről néhány boldog, békés pillanatra megelégedtünk. Két partizánlány vállra vetett cipőkkel, nadrágjukat a télt, fehér térdek fölé gyűrve, óvatosan lépkedett a megáradt patakban, nem mert átmenni ott, ahol a többiek, akik nem féltek, hogy leszédülnek, vagy legyűrtek félelmüket és a két part közé vetett egyszerű fenyő-

fákon másztak át, tizenöt méter magasban a zuhogó, habzó áradat felett.

A legközelebbi hegygerincről leláltunk a szántóföldekre, igazi völgy-katlan volt, odatapadva a meredek falak mélyéhez, rajta őszi árpa hullámzott, már kezdett sárgulni. S a lankásokon és lent a mélyben is mindenütt elszórt házak fehérlettek a vörágba borult fák között, amelyek a virágok terhétől lehúzott, összevissza ágaikkal együtt is csak apró mezei virágoknak tűntek. S a szakadatlanul hulló felhőző, röpködő szirmok valami eleven ködgomolyként övezték a láthatatlan madarak által mozgatott fákoronákat.

A láthatár színe lassanként vörösbe játszott, a szellő erősebben lengette meg a fákat és kalászsokat, a legelőt felől mind világosabban hullatszott a tülök szava, vagy a pásztorok elnyújtott kiáltozása. A nap, pontosan nyugaton, nem égetett többé és megengedte, hogy az ember hunyorogva belenézzen kihevült, lángoló arcába. A fehér Olympus pedig farkasszemét nézett a nappal.

Az Olympuson túl pedig, a hegytől eltakarva, légvonalban nem több, mint hatvan kilométer távolságban, terpeszkedik a csúf, piszkos, viharos életű, ittas és elhanyagolt milliós város — Szaloniki. Kikötői sétányán vasárnap százezernél több ifjú és leány sétál: mielőtt elindulnak a korzóra, ki kenik, fenik, csinosítják magukat, hogy magukra vonják annak a tekintetét, akinek a tekintete miatt készülődnek.

Ez a népség egész nap ténfereg a parti sétányokon, csak este bomlik fel kis csoportokra, szóródik szét a tánchelyekre, filmeket nézni, gumit rág, csókolózik a sötét kapualjakban, másnap pedig munkába megy hivatalokba, műhelyekbe, rakpartra. Szalonikiban ezek a »polgárok« panaszkodnak, hogy unatkoznak, igyekeznek minél tisztességesebben kijönni a jövedelmükből, s apró, önző — lehetős és lehetetlen — gondok töltik be életüket. A városban égnek a lámpák, persze csak szegényesen, mert a villanytelep levegőbe repült és az áramot két megfelelő turbínával felszerelt angol torpedóromboló szolgáltatja, de korzózni lehet és élni. Nyomorúságosan és piszkosan élni, többször éhezve, mint jóllakottan, keservesen, mint mindig, ha az ország nem szabad.

Germain szerette az ellentéteket:

— Itt pedig, a hegyekben, kegyetlen háború dúl — mondta: Nyílt háború, amit semmi sem lepiezhet. A királyi kormány büntetőexpedíciói felgyújtják a falvakat, a csendőrök gyilkolnak, a bíróságok egész családokat tönkretesznek ítéleteikkel. De a nép védekezik, harcol, megszervezte hadseregét. S mi most a hadsereg által felszabadított vidéken haladunk át, ahol megteremtették államukat, jó, emberséges uralmukat.

Hat óra hosszat mentünk az elhagyatott ösvényeken és egész úton senkivel sem találkoztunk. Amikor pedig lakott helyre, lankáson fekvő faluhoz értünk, amely fentről termékenynek és dúsnak látszott, kitűnt, hogy a valóságban nagyon kietlen, szegény és még a kevés termésért is annyi fáradságot igénylő földben is szűkölködik. A köves kis tagokat kapával művelik meg, a gyümölcsfákat minden évben meszelik, de az árpa alig tart el karácsonyig és a gyümölcs csak ritka gyermeköröm.

A faluba érve a partizánlányok új szakasza váltotta le a bennünket idáig kísérő partizánlányokat. A leváltottak pihennek néhány órát, azután az éj leple alatt visszatérnek Kasztanofitoba. Magukban, Katonák. Holnap délutánra odaérnek. Az egyik lány önkéntelenül felkiált:

»Haza!«, a többi megrázkodik, reátekint, azután üresen bámul a sem-
mibe.

Az új lányok görögök. Alacsonyabbak és sokkal sötétebbek a szí-
neik, mint a macedon lányoknak. Nagy, fénylő szemük van. De a leg-
szebb közöttük Andromacha, nyulánk, tekintete nyílt és lángoló, me-
rész. Finom bőre bársonyosan sima, haja vörösbejátszó felkete, hullá-
mos és éppen most tűzött hajába egy vörös vadrózsát.

Odalép hozzám a fiatal görög leány és megkérdi, igaz-e, hogy a
bizottsággal jártam Ekaterinában is? Onnan származik és már öt hó-
napja nem hallott hírt övéiről. Egész idő alatt harcolt, résztvett a csa-
patmozdulatokban és nem is csoda, hogy nem érkeztek meg a levelek,
dehát, mégis... Beszélni kezdtek az öreg ekaterini orvosról, Donba-
zoszról, aki, habár megfenyegették, hogy megölik, ha megnevezi fiá-
nak, az ifjú harcosnak a gyilkosát, férfias bátorsággal mutatott rá a
teremben, a bizottság előtt a csendőrfőhadnagyra.

— Ime, ő a fiam, gyilkosa, ő szervezte szeptemberben a demokra-
tikus ifjúság lemeszárlását Ekaterinában — mondta az öreg orvos és
hozzáfűzte: — Félóra előtt pedig fenyegető cédulát küldött nekem:
»Agyonnyomlak, mint egy poloskát, ha kiköpd, amit nem szabad«.
Tessék ellenőrizni, vajon az ő kézírása-e?

Donbazosz követelte, hogy a szakértők állapítsák meg, kinek a
kézírása van a cédulán, de a bizottság sietve úgy szavazott, hogy a
grafológia nem tartozik hatáskörébe.

A történet végét már nem mondhattam el, mert az ELASz himnu-
sát énekelve parasztok érkeztek a környező falvakból és települések-
ről.

Négynapos, megerőltető utunk végéhez közeledett. Kétszázötven ki-
lómétert tettünk meg, hogy találkozzunk Markosz tábornokkal.

Mindazok után, ami történt, nem nehéz kitallálni, miért vezette
Lund* egész az albán határra az albíbizottságot, amelynek találkoznia
kellett volna Markosz tábornokkal. Amikor Lund Amudárban megkér-
dezte, hol van a Demokratikus hadsereg főparancsnoka, azt a választ
kapta, hogy valahol Tesszáliában, de lehet, hogy Attikában. Az angol
és amerikai kiküldöttek és velük együtt a pártatlan Lund minden áron
ki akarták játszani a Biztonsági Tanács nagyon is szabatos utasításait,
hogy elszabotálják ezt a rájuk nézve kellemetlen találkozást.

Elhaladva a Kriszomilya előtti úton ránk váró, felsorakozott zász-
kölj előtt, semmiből sem következtethettünk, hogy itt találkozunk Mar-
kossal.

A nép itt is kijött a falu elé. Az elnök — kemény, szembetűnően szí-
kár, haragosan összeszorított ajkú, deres fejű, csontos paraszt — mielőtt
átadta volna a falu emlékiratát, megtartotta szokásos beszédét. Semmi
sem mutatott arra, hogy utunk végetért. Minden úgy volt, mint eddig
másutt.

Az elnök mellettünk lépkedett. Mig mi kettőt léptünk, ő egyet, de jó
hosszút, és megállt, hogy ismét egy vonalba kerüljünk. Riasztó mély
hangján a csendőrök és a »király banditái« terrorjáról mesélt, amely ad-
dig tartott, míg a nép ki nem mondta: »Eddig és ne tovább!«

Ezt a »ne tovább«-ot olyan ádáz dühvel és határozottsággal mondta,
hogy kizártnak tűnt fel, hogy a »király banditái« tovább merészelne-

*) Az albíbizottság elnöke.

terrorizálni a népet, még, ha erre parancsot is kapnának. Ugy tetszett, mintha ez az erős, hatalmas paraszt minden erejét ebbe a két szóba öntötte volna.

— Varkiza után — folytatta, megvárva, hogy beérjük — a halál, bocsánat a szóért, olyan bordélyt nyitott egész Görögországban, hogy nem volt tanácsos lányoddal vagy akár magadnak is az uccán mutatkozni.

— Rosszabb és szégyenteljesebb volt, mint a svábok alatt. De mit tehattünk! — mintha valamiért mentegetőzne.

— Senki sem háborúzik szívesen. De nem volt más választás — és így van már négy hónapja — felszabadultunk. Hogy azok ott lent mit mesélnek az offenziváról? Hagyd rájuk. Kutyaugatás nem hallik az égbe. A hadseregük — semmi. Konzervet esznek — és ez is semmi. Közülünk pedig mindenki olyan, mint akiről azt mesélik: egy bolond kést rántott — száz okos meg elszökött! Csak hogy arról nem tudom, bolond volt-e vagy sem, de a mieinkről tudom, hogy hősök.

A faluban újabb tömeg tartóztatott fel bennünket. Éppen akkor érkeztek a környékbeli településekről. Még nincs egész dél, de közel jár már hozzá. Az utolsó tavaszeleji délelőtt még nagyon ifjú napsugarai minden erejüket latbavetik, hogy fölégessék testünket.

A szellő, amely reggel óta egész úton szárítgatta homlokunkról a verejtéket, egészen elült, úgyhogy a fenyőfák a lejtőn, és a kövesúton felsorakozott zászolóaj katonái egyformán mozdulatlanul látszottak. Csak az elnök köré tömörült nép mozgolódott állandóan. Valahonnan egy gyerek futott ki és nyomában felbukkanó anyjával együtt felénk sietett. Az újabb, hosszabb és kevésbé érdekes beszéd alatt az ifjak állandóan sugdolódtak, a lányok pedig, néha egyszerre többen is, hirtelen nevetésben törtek ki, s ez a nevetés olyan síma volt, mint telt, gömbölyű nyakuk. Senki sem tudta miért, de félbe nem hagyva a nevetést, valamennyien arra törekedtek, hogy ugyanakkor titokzatosaknak lássanak, mintha azt mondanák: »Miért néznek bennünket! Mindehhez semmi közük. Megvannak nekünk a mi fontos leánytémáink!«

Amikor pedig az elnök befejezte és Graur* köszönetet mondott, sírú sugárban emelkedett magasba a taps hangja, és ott lebegett felettünk, nem oszlott szét — mondhatnám — mint zajjal telített fehér fényes kis felhő. Egy hosszúnyakú szikár ifjú, most szemét lehunyta, mereven hátravetette fejét, nagyot lélekzett, majd kezét ökölbe szorítva s kissé eltávolítva megrázkódó testétől, teljes erőből kiáltotta:

— Na figun i Angli!*

— Na figun** — kapták fel mindannyian a kiáltást.

Az ifjú hatalmas ádámsutkája borzalmasan ugrált le-föl, mintha bele akart volna szakadni hatalmas torkába. A lányok, partizánlányok és parasztlányok énekelni kezdtek, s csakhamar hullámzott a tánc.

Nem volt túlságosan meleg, a nap kellemesen sütött. Kikicasz*** csillogó szemekkel és ruganyos léptekkel hagyta el a táncolókat, a mosoly még most is ott játszott nehéz bajusza alatt, amely azonban eltakarta, nem engedve, hogy könnyen kiformálódjon és eláraszsa egész arcát.

Egy sárgakendős leány, arcán kedves, élénk kis gödröcskéekkel, amelyek mintha állandóan változtatták volna helyüket, egy nagy kondérből megkínált bennünket egy pohár vízzel, két másik leány pedig közülünk

*) Graur az albizottság szovjet tagja.

**) Ki az angolokkal!

**) Ki velük.

***) Az albizottság mellé beosztott magasrangú partizán-tiszt.

mindenkinek átnyújtott egy-egy kis koszorúcskát ibolyából, sáfrányból és vadszékfűből.

A falu terén egy csoport harcos ült a fa alatt, amelynek már olyan rövid volt az árnyéka, hogy lábuk térdtől a bakancsig kivillogott belőle. De egészen lefoglalta figyelmüket egy szétszedett golyószóró és valami angol nehéz géppuska tisztogatása, amelynek olyan széles volt a lángfogója, mint valami ágyúcső.

A zászlóalj kapitánosza kivezetett bennünket a falu szélére a hegy felé, a kerek fensíkon már kicsírázott árpa mellett. Elérkeztünk az erdő mellett álló utolsó épületig. Kezével mutatta, hogy az egyszerű parasztházacska udvari falához erősített kezdetleges lépcsőkön kell felmásznom.

— Erre.

A kivénhedt, korhadt fenyőfalépcsők enyhén és zsörtölődve rázkódtak lábunk alatt. Fölkapaszkodtunk az első emeletre. Jobbra egy szoba nyitott ajtaján át látszott, hogy két nő guggolva szeleteket vág kukoricakenyérből és a tiszta felmosott padlóra helyezett meghámozott keménytojásokból. Egy harmadik partizán nő egészen nekilendülve vasalta fehér ingét, amelyet szintén a felsúrolt sárga padlóra terített.

Bementünk egy másik üres szobába.

— Hogyan? Hát nem akarnak borotválkozni? — kérdezte Kikicasz, aki nagy dérrrel-durral beszaladt utánunk. — Gyerünk gyorsabban, gyorsabban, hogy ne ilyen borotvátlanul kerüljenek Markosz tábornok elé. Hisz egy rövid óra múlva már itt lesz.

És tenyerével végigsímítva beesett arcát, kisetett a szobából.

Pengéink tompák voltak, de heveségünk, sietségünk és idegességünk miatt úgyszólván mindannyian összekaszaboltuk magunkat. Utána áthajolva az erkély korlátján gyorsan megmosdottunk.

Amikor pedig kiborotvált, tiszta és megszáradt arcunkról lefejtettük a törölközőt, jól belenézünk egymás szemébe, először e négy és fél napos menet után. Lesoványodtunk, szemhéjaink megdagadtak, arcunk lebarapult és felégett, egyeseknek pedig az orráról vedleni kezdett a bőr, s olyan rózsaszínű volt, mint a fiatal újkrumpli. De a fáradtság ellenére, amely beesett szemünkbe erősen bevésődött nagyon boldogok voltunk.

Nevetgélni kezdtünk, egyik a másikról elmesélve minden nevetségeset, amit útközben észrevettünk. Eleinte általános élcelődéseink azonban — mindenki tréfát üzött mindenkivel — fokozatosan a jó természetű Perov*) felé kezdtek irányulni, akit »Gyenge Hely«-nek nevezünk el. Ő pedig hunyorogva üldögélt egy kis széken. Térdére könyökölve, fejét tenyerébe hajtva megkísérelte, hogy elaludjon, miután nem sikerült »túlbeszélnie« bennünket. De minthogy az elalvás sem ment, legalább szeretett volna ránk megharagudni, de ez a harag nem sikerült, habár igen-igen kívánta. Ilyen volt a természete. Nem tudott haragudni. Akkor ismét szundikálni kezdett, de hirtelen kinyílt az ajtó.

...Nagyon karcsú fiatalember állt a küszöbön. Széles tisztj öv volt a derekán, mellén a vállsziój egy másik szíjjal kereszteződött, amelyről baloldalon egy nagy »Valter« függött új fényes tokban. Karcsúsága miatt alacsonyabbnak látszott, mint amilyen valóságban volt. Tiszta örömteli móssal ránk nevetett és nagy ibolyakék szemével figyelmesen szemlélte bennünket.

Markosz tábornok volt.

*) Szovjet újságíró.